

A NEMZETKÖZI KAPCSOLATOK MULTIDISZCIPLINÁRIS DOKTORI ISKOLA VILÁGGAZDASÁGI ALPROGRAMJA ÉS A GAZDÁLKODÁSTUDOMÁNYI DOKTORI ISKOLA HELYZETÉRŐL

A doktoranduszokkal készített interjú mellett, azt kiegészítve megkértük a doktori iskolák, alprogramok vezetőit is, hogy jellemezzék programjaikat, és vázolják a lehetséges fejlődés feltételeit és irányait. Hasonlóan a doktorandusz kollégákkal készített interjúhoz, ebben a számban Benczes Istvánnal, a Nemzetközi Kapcsolatok Multidiszciplináris Doktori Iskola Világgazdasági alprogramjának vezetőjével és Michalkó Gáborral, a Gazdálkodástudományi Doktori Iskola vezetőjével készítettünk interjút.

Trautmann László: *Pár szóval tudnátok jellemezni saját doktori programotokat? Mi a célja a doktori programnak, a végzetek jellemzően hol helyezkednek el, hányan vesznek részt a programban, esetleg ki lehetne térni a doktorjelölti és az ösztöndíjas hallgatók arányára is. A felsoroltakon kívül van még valami, amit a doktori iskola teljesítményének tartotok és meg szeretnédtok itt említeni?*

Benczes István: A Nemzetközi Kapcsolatok Multidiszciplináris Doktori Iskola közel negyedszázada működik. A Szentés Tamás alapította iskola az országban az egyetlen, amely kifejezetten a nemzetközi kapcsolatok területén ad lehetőséget az elmélyülésre. A doktori iskola célja a felsőoktatásban és a tudományos kutatásban is mostanra olyannyira megszokottá vált departmentalizáció meghaladása. Az iskola hallgatói így a nemzetközi (és világ-) gazdaságtan, a nemzetközi politikaelmélet, a nemzetközi kapcsolatok elméletei, valamint a nemzetközi jog kérdéseibe is betekintést nyernek, és doktori disszertációjuk elkészítésekor is igyekeznek olyan kutatási kérdéseket megfogalmazni, amelyek rendre túllépnek egy-egy szűken vett tudományterület határain. Ehhez kapcsolódóan az alkalmazott módszerekben is a sokszínűség dominál iskolánkban.

Az ugyanakkor már a hazai szabályozás sajátosságait mutatja, hogy bár multidiszciplináris iskola vagyunk, végzettséget ilyen névvel nem szerezhettek a hallgatók. Doktori fokozatot *vagy* közgazdaságtudományban *vagy* politikatudományban szerezhettek sikeres védés után doktoranduszaink. Ennek megfelelően jelenleg két alprogramban fut a képzés: a „világgazdasági”, illetve a „nemzetközi- és biztonságpolitikai tanulmányok” alprogramokban. Mindkét alprogram rendkívül népszerű, évente 15-20 hallgató csatlakozik a teljes programhoz (nagyjából fele-fele arányban), közülük általában hatan ösztöndíjasként. Évente legalább 7-8 fő sikeresen védi meg disszertációját. Nem igazán köztudott, pedig tény, hogy közgazdaságtudományban Magyarországon minden hatodik PhD-fokozatot a mi iskolánkban szerzik meg a hallgatók.

A multidiszciplináris jellegnek megfelelően rendkívül sokféle területen találnak munkát végzett hallgatóink. Közülük többen is a felsőoktatásban vagy kutatóintézetek-

nél maradnak. A BCE mindhárom karán dolgoznak végzettjeink, illetve az MTA különféle intézeteiben is sokan találnak munkát. Az MTA Világgazdasági Kutatóintézete különösen fogékonyak mutatkozik az itt végzettek leszerződtetésére. Nem emlékszem olyan évre, hogy legalább egyvalaki ne tudott volna hosszabb-rövidebb időre bekapcsolódni az intézet munkájába.

Ezen kívül jellemző az államigazgatásban, illetve a nemzetközi szervezetekben való elhelyezkedés is. Utóbbiak közül kiemelendők az EU különféle intézményei, vagy az ENSZ szakosított intézetei, valamint NGO-k, különösen a fejlesztéspolitikai területén.

Michalkó Gábor: A Gazdálkodástani Doktori Iskola (GDI) alapvetően a Gazdaságtudományi Kar mesterszakjaira építve alakította ki a képzési profilját, amely az üzleti és menedzsment tudományok égisze alatt immár 14 specializációra épül. Egy rendkívül színes, ugyanakkor a transzdiszciplinaritásra, az egyes markáns ismeretterületek közötti együttműködésre, közös gondolkodásra ösztönző képzést folytatunk, amely megtalálja a kapcsolódási pontokat az egyetem gazdaságtudományi képzésében érintett társ doktori iskolákkal is. Igen hosszú, másfél évtizedes út vezetett ahhoz, hogy az Agrárközgazdaságtantól a Viselkedési és döntési tudományok specializációig terjedően az országban egyedülállóan átfogjuk és kielégítsük az üzleti és menedzsment tudományokhoz kapcsolódó képzési igényt, amely munkában a Gazdaságtudományi Kar intézeteinek és tanszékeinek oktatói, kutatói oroszlánrészt vállalnak. Az elengedhetetlen kooperációra jellemző, hogy a Közgazdaságtudományi Kar részét képező Egészségügyi Közgazdaságtan Tanszék kollektívája példaértékű tudományos aktivitással működteti a GDI Egészségügyi menedzsment specializációját, de a hasonlóan sikeres Vállalati pénzügyek specializációnk is együttműködik a karközi tanszékként funkcionáló Pénzügy Tanszékkel. A sokszínű programunk kohézióját többek között a közös kurzusok képezik, a marketinggel, a turizmussal vagy éppen a számvittel foglalkozó doktorandusz hallgatók egyaránt teljesítik a kvalitatív és a kvantitatív kutatómódszertan kurzusok követelményeit és a látókörbővítés érdekében lehetőség van egymás specializációs tárgyainak a látogatására is.

A doktori programunk alapvető célja a tudományos utánpótlásnevelés, de a költség-térítéses hallgatóink többsége már érdemi gyakorlati tapasztalatokkal a háta mögött, az üzleti életből, vagy éppen az államigazgatás valamely területéről érkezik és oda is tér vissza, hogy a tudománnyal felvértezve, a kutatás szépségével megfertőzve a korábbiaknál hatékonyabban és remélhetőleg magasabb beosztásban, jobb fizetésért lássa el feladatát. Az állami ösztöndíjas hallgatók többsége már a képzés folyamán erős elkötelezettséget alakít ki a specializációjához kötődő intézettel, tanszékkal, és a PhD fokozat megszerzését követően ott előbb vagy utóbb alkalmazásba is kerül. Szerencsére az eltömegesedő felsőoktatás tengerében a doktori képzés lehetőséget kínál a magányos, a jelölt és a témavezető együttműködésére épülő vitorlázásra, de azért vannak olyan specializációk, ahol évente többen is végeznek, így ilyen dinamikával már az érintett tanszékek nem tudják a fokozatot szerzetteket alkalmazni. Ezeket a hallgatóinkat előszeretettel fogadják más hazai felsőoktatási intézmények, de számos volt doktoranduszunk dolgozik külföldi egyetemeken, kutatóintézetekben is, ahonnan hasznos tapasztalatokkal, kapcsolatrendszerrel hazatérve munkatársainkká válnak, válhatnak. A GDI hallgatói létszámát

tekintve az egyetem legnagyobb, de országos kitekintésben is élenjáró méretű doktori iskolája. Pillanatnyilag 80-hoz közeli a három-, illetve a négyéves képzésben résztvevők (hallgatói jogviszonnyal rendelkezők) száma, és hasonló volument tesznek ki a doktori értekezésükön dolgozó, már abszolutóriumot szerzett doktorjelöltek. Évről évre 20-25 hallgató kezdi meg a képzést a doktori iskolában, fele-fele arányban állami ösztöndíjas és költségtérítéses, akikhez az utóbbi években már a Stipendium Hungaricum ösztöndíjas hallgatók is kapcsolódtak (összesen 10 fő). A GDI-ben évente átlagosan 15 hallgató szerzi meg a doktori fokozatát, amely folyamatos nagyüzem funkcióra készíti a doktori iskola teljes kollektíváját.

Trautmann László: *Régóta hangoztatott összefüggés, hogy a Bologna folyamatnak napjainkban már a továbbképzésre és a doktori képzésre kell koncentrálnia, ennek erősítése a folyamat következő szakasza. Ti látjátok ezt a törekvést a hazai folyamatokban? Ha igen, akkor miben van előrelépés (anyagi lehetőségek, doktoranduszok száma, védések száma, magasabb kutatói teljesítmény stb.)?*

Benczes István: Meggyőződésem, hogy Magyarországon az ún. bolognai folyamatként előállított három ciklusú képzés még mindig nagyon távol van attól, amivé ideális esetben válhatna. A főként angolszász felsőoktatási rendszerekben szerzett tapasztalataim egyértelműen azt mutatják, hogy a megvalósított magyar modellnek nem sok köze van ahhoz, amit akár a britek, akár az amerikaiak (vagy az ausztrálok) művelnek. Főként intézményi és egzisztenciális okokból az alapszakok rendkívül feszített tantervvel működnek, és érthetetlenül szűkre szabott diszciplináris keretek közé szorítják a felsőfokú képzésre jelentkező fiatalokat. Az USA-ban ennek éppen az ellenkezőjét tapasztaltam; ott a bachelor éveket arra használják a hallgatók, hogy a szó legjobb értelmében kitálalják önmagukat. Egyszerre több területről is felvehetnek kurzusokat. Sőt, még az sem előírás a diploma megszerzéséhez, hogy egyáltalán valamely konkrét tudományterület mellett elköteleződjön a hallgató. És persze ennek a fordítottja is igaz. Minden további nélkül lehetőség van arra, hogy egy hallgató több szakot is abszolváljon. Még mielőtt azzal intenénk le ezt a rendszert, hogy ez erőforrás-pazarló, gondoljunk arra is, hogy az angolszász rendszerekben a tandíj fizetése természetes. Így a hallgatóknak folyamatosan mérlegelniük kell döntéseik következményeit. Az Indiana Egyetemen tartott fogadóóráimon nem egy alkalommal azzal a kérdéssel kerestek fel hallgatók, hogy a kurzusom abszolválásával mennyivel nőhet személyes (dollárban is kifejezhető) értékük a munkaerőpiacon.

Míg az alapképzésre a feszítettség és a leszűkítés a jellemző, addig a mesterképzés esetében az érzékelhető, hogy nem igazán vannak meg a fókuszok. Gyakori probléma, hogy az alapszintű oktatást ismételjük meg (valamivel) magasabb szinten. Ez az első évben még csak indokolható volna azzal, hogy a szigorúan megszabott tantervek ellenére érthetetlenül eltérő tudásanyaggal érkeznek hozzánk a hallgatók, ezért az első év gyakorlatilag szintre hozással telik, de a második évre már nem szabadna e tételnek igaznak lennie. Tartok tőle, hogy komoly adósságaink vannak e téren. Nem véletlen, hogy a BCE igazán az alapképzésben ad világszinten is versenyképes tudást. Ahogy az sem véletlen, hogy a legtehetségesebb alapszakos hallgatóinkra sajnos egyre inkább jel-

lemző, hogy nem nálunk, hanem Bécsből Kaliforniáig keresnek maguknak mester és doktori képzéseket.

Mindezt természetesen a doktori képzés is megszenvedti. Ha valóban a háromciklusú képzési modellt már régóta használó angolszász rendszerektől tanultunk volna, akkor például a mesterképzés keretein belül intézményesítetten lehetne a legjobbakat felkészíteni a doktori képzésre. Ennek azonban Magyarországon még csak a feltételei sincsenek kidolgozva jelenleg. Miközben – öröklött megszokásként – természetesen vesszük, hogy hallgatóink az alapképzés után mesterszakon folytatják tanulmányaikat (így lesz újra öt éves a képzés...), addig ugyanezt a folyamatosságot a mester- és doktori képzések között nem feltételezzük. Holott a mesterképzés második éve nagyon is megfelelő helye volna egyfajta előképzésnek. A második évben az évfolyam egyik részét már kifejezetten a munkaerőpiacra kellene felkészíteni, míg a másik (nyilván kisebb) részét pedig a tudományos, oktatói és kutatói pályára.

Azt sem tartom ördögtől valónak, ha mi is meghonosítjuk a világban jól ismert, jól bevált és teljességgel Bologna folyamat kompatibilis *master of research* programokat. Nem győzöm ezért hangsúlyozni, hogy addig nem lesz érdemi előrelépés a doktori képzésben sem, ameddig a mesterszint anomáliáit nem kezeljük.

Michalkó Gábor: A Bologna folyamat megvalósításának talán legkevésbé problematikus terepe a doktori képzés, amelynek fókuszja az új tudományos eredmények előállításának és disszeminációjának elsajátítása. A szellem szabadsága határtalan, és bár természetesen a doktori képzésben is vannak kötelező elemek, azok egytől egyig a sikeres kutatómunkát segítik elő és meglehetősen univerzálisak, nem beszélve a kurzusok angol nyelven történő hallgathatóságáról. A Bologna folyamat által támogatott mobilitás – az alap- vagy a mesterképzéssel összehasonlítva – szinte problémamentes, a kurzusok elismertetése, a megszerzett kreditek elszámoltatása sokkal rugalmasabb. Az Erasmus égisze alatt meghirdetett mobilitási ösztöndíjak elsősorban féléves kurzusok hallgatását szolgálják, illetve az oktatók számára kínálnak másik országban pár napos katedrára jutási lehetőséget, ugyanakkor a külföldön megvalósuló kutatás ösztönzése és támogatása még nem került szélesebb rétegek számára is elérhető közelségbe. Egy kelet-közép-európai kutatónak a nyugati egyetemek műhelyeibe való bepillantás lehetősége elengedhetetlen lenne, de a külföldi megélhetés költségeit kizárólag ösztöndíjból lehetetlen fedezni, ezért ezen a téren még komoly kihívások előtt áll a Bologna folyamat, az agyelszívásban rejlő veszélyekről nem is beszélve. Itthon a doktoranduszok helyzete sokat javult az elmúlt években, különösen a 2016 szeptemberétől bevezetett reformoknak köszönhetően: a megemelkedett ösztöndíj a tanársegédi és adjunktusi fizetéseket közelíti, egyre több hallgató kapcsolódik be az MNB által szponzorált ösztöndíjprogramba vagy az EMMI kiválóság programjába, amely már tisztességes megélhetést biztosít. A GDI a hallgatóknak pályázati úton minden évben 250 ezer forintot biztosít konferencián való részvételre, ami lehetővé tesz egy hazai és egy nemzetközi tudományos tanácskozásra való kényelmes eljutást. Sajnos a kutatás effektív költségeit (például kérdőívadás, adatbázis-vásárlás, terepkutatás) nem tudjuk finanszírozni, ezek komoly terhet jelentenek a doktoranduszaink számára. Az angol nyelvű képzés, a disszertációk angol nyelven (is) történő benyújtása, a külföldi bíráló felkérése egyaránt a nemzetközi tudományos életbe való eredményes becsatornázásunkat segíti, a rangos külföldi folyóiratokban tör-

ténő publikálást a Kari Kutatási Bizottság és a Doktori Iskola Tanácsának pályázatai is érdemi anyagi elismeréssel ösztönzik.

Trautmann László: *Hogy látjátok, mi a fő kitörési pont saját doktori iskolátokban, melyik az a terület, amelyen jelentős előrelépést kellene elérni a következő években a magasabb teljesítményhez? Ennek a kérdésnek két része van: egy szűkebben vett adminisztratív (órák száma, kutatási feltételek biztosítása stb.) és egy szakmai része. Az utóbbi esetében arra vagyok kíváncsi, hogy a doktori iskola szakmai irányultsága tekintetében kell-e víziót megfogalmazni, és ha igen, akkor mi lenne az a Ti részetekről?*

Benczes István: A BCE Nemzetközi Kapcsolatok doktori programja annyiban mindeképpen sajátos helyzetben van, hogy egyedülként látja el az országban e terület gondozását. Ez egyfelől azzal jár, hogy nincsenek hazai versenytársai, így nem is tanulhatunk egymástól, nem alakítható ki egyfajta hazai legjobb gyakorlat sem. Másfelől azonban lehetőséget kapunk arra, hogy régiós társainkhoz viszonyítsuk magunkat, velük versenyezzünk, velük mérjük össze teljesítményünket. A tény, hogy immár második éve angolul folyik a képzés, ezt alá is húzza. Az elmúlt egy esztendőben nagyon intenzív munka folyt iskolánkban azzal a céllal, hogy újra pozícionáljuk magunkat. Ennek keretében azt próbáltuk beazonosítani, hogy mik az erősségeink és mely területeken volna érdemes – más, eredményesebb iskolák tapasztalatait felhasználva – fejlődnünk. Az átállás természetesen nem nélkülözi a vitákat, konfliktusokat sem, de ez így van jól. Amivel viszont nehezen tudok mit kezdeni, az az érdektelenség, ami sajnos tetten érhető a mi egyetemünkön is. Ezen a téren volna hová fejlődni... De szerencsére azt is tapasztalom, hogy bőven akadnak olyan kollégák (nem szükségszerűen csak fiatalokra gondolok), akik szívesen, önszántukból vennének részt ebben az újratervezési folyamatban, csak sajnos nem mindig jutnak szóhoz. A változtatásokat egyébként folyamatosan vezetjük át a képzési tervünkbe is. Nagyon remélem, hogy a 2017 szeptemberében induló csapat már egy nemzetközi mércével mérve is magas színvonalú képzésben vehet majd részt.

De hogy konkrétan a kérdésre is válaszoljak: mint az nyilván a felsőoktatásban dolgozók számára ismert, 2016 szeptemberétől új rendszerben szerveződik a hazai doktori képzés. 2015. december 1-jén az Országgyűlés több ponton módosította a nemzeti felsőoktatásról szóló 2011. évi CCIV. törvény doktori képzésre vonatkozó részeit. A képzési idő nyolc félévre módosult: az első négy félév ún. „képzési és kutatási” szakasz, míg a második négy féléves időszak az ún. „kutatási és disszertációs” szakasz. A törvényalkotó szándéka az volt, hogy ösztönözze a rövid időn belüli sikeres védéseket. Ehhez pedig a korábbi 2, de inkább 3 éves tanulmányi szakasz, majd az azt követően nem ritkán 5–8 éves disszertációírási szakasz helyett egy sokkal intenzívebb, a kutatást és disszertációírást a fókuszba állító képzési struktúra kialakítását látta szükségesnek.

Általánosságban azt lehet mondani, hogy ez jó irány. De ha a megvalósíthatóságra gondolunk, akkor már kétségeim vannak. Valószínűleg nem is véletlen, hogy komolyan vehető háttér tanulmányok e témában nem születtek. (Megjegyzem, ilyen irányú szakmai konzultációkról sem hallottam.) De mi is a kritikám lényege? A fenntartó láthatóan olyan új szabályozást sürgetett, ami – nem feltétlenül tudatos tervezés eredményeként – ötvözi a kontinentális európai és az észak-amerikai doktori képzési rendszereket. Azt várja el, hogy a hallgatók négy, de maximum öt esztendő alatt megvédjék disszertáció-

jukat (mint Európában), és mindezt nagyon intenzív, az eddigi 180 kreditnél lényegesen magasabb, 240 kreditet előíró tanulmányi-kutatási szakasszal egybekötve (ez inkább az észak-amerikai modellre hasonlít). Nyugat-Európában már a mesterévek alatt elsajátítják a kutatáshoz szükséges alapokat a reménybeli doktoranduszok. Németországban például a doktori képzés ún. tanulmányi szakasza nem ismétléssel, szintre hozással telik, hanem a kutatásmódszertan elsajátításával. A mi területünkön egyáltalán nem ritka, hogy már eleve olyan minőségű kutatási tervvel kell jelentkezniük a programba a nyugat-európai hallgatóknak, ami a mi doktori iskolánkban legalább egy, de akár két év elteltével remélhető csak. Az USA-ban ugyanakkor az adott diszciplína magját adó tantárgyakat is és nagyon erős kutatásmódszertant is kínál a többnyire két éves és rendkívül intenzív tanulmányi időszak. Következésképpen, míg Európában 3–4 év alatt valóban védéssel zárulhat a képzés, addig az USA-ban ez szinte teljességgel kizárt.

Tartok tőle, hogy bármennyire is jó szándék vezérelte a törvényalkotókat, a hazai doktori képzést sajnos nem igazán ismerik, a társadalomtudományit biztosan nem. Remélem, hogy a tapasztalok figyelembevételével lesz majd lehetőség a finomhangolásra.

Michalkó Gábor: Egy olyan méretű doktori iskolában, mint a miénk, a valódi műhelymunka terepe a specializáció, az iskola pedig a megfelelő kereteket és a feltételeket biztosítja az „iskolateremtő” professzorok és tanítványaik számára. Ha áttekintjük az egyes specializációknak a publikációkban, konferenciák szervezésében, végzetek számában stb. megjelenő teljesítményét, akkor szépen kirajzolódnak azok a műhelyek, amelyek nemcsak hazai, hanem nemzetközi kitekintésben is versenyképesek és követendő példát mutatnak a doktori iskola egész közösségének. Miközben a tudományos életünk egyik attribútuma a konzervatív értékörzés, a hallgatók és a témavezetők számára úgy tűnik, hogy a GDI a vég nélküli innovációk és reformok helye. A doktori iskolánk vezetősége folyamatosan szem előtt tartja az anyagi lehetőségek tudományos eredményeket produkáló kihasználását, ösztönzi a konferenciárésztvételt, elismeri a témavezetők munkáját, a témavezető és a hallgató együttműködésében született, nemzetközileg is kiemelkedő publikációkat pedig jutalmazza. A teljes doktori képzés 2016 szeptemberétől bekövetkezett átalakítása vélhetően jó irányba viszi a tudományos utánpótlás nevelését, mi is módosítottunk a kurzusokban testet öltő és a témavezetővel való kooperáción nyugvó képzés arányain, természetesen az utóbbira helyezve a nagyobb hangsúlyt. A doktori iskola víziója az a folyamat, amely a mesterképzésből kikerülő legkiválóbb (semmi esetre sem kontraszelektált) hallgatók doktori képzésbe való sikeres becsatornázásán alapul, majd a képzési szakaszban elvégzendő kurzusok ismereteinek a disszertáció témájához való felhasználását, alkalmazhatóságát tartja szem előtt (hogy a hallgató azt érezze, a kötelezően vagy választhatóan látogatandó órák az eredményes fokozatszerzést segítik). Továbbá a hallgató és a témavezető folyamatos együtt gondolkodását tartja szem előtt (ahol a témavezető menedzsel, inspirál és példát mutat), amelynek hozadéka nem csupán a megvédett PhD értekezés, hanem az adott szakterület fejlődéséhez, nemzetközi elismertségének növeléséhez való hozzájárulás.

Trautmann László: A doktori képzés átszervezését hogyan tudná segíteni a külső környezet, vagyis az oktatási kormányzat egésze, illetve az egyetem?

Benczes István: Hogyan tudná segíteni? Ha az új szabályozást adottságnak vehetjük, akkor bizony tovább kell lépni, és – ismételve önmagam – végig kellene végre gondolni a mesterévek szerepét is a három ciklusú képzésben. Ez volna az első és legfontosabb teendő. Máskülönb az alapoó évek utáni elvándorlás tömeges lesz, és a doktori iskolának sem lesz bázisuk. És azt sem tartom igazán megnyugtatónak, hogy erre úgy válaszolunk, hogy a doktori iskolákat átállítva angol nyelvűre, külföldieket hozunk a kieső tehetséges magyar diákok helyére. Pénzügyi szempontból ez jó lehet, de az utánpótlást biztosan nem oldja meg. Nem az angol nyelven való oktatással vagy a külföldi hallgatók beengedésével van gondom, sőt, ezt kell csinálni. De nem szabad elfelejtenünk azt sem, hogy a mi feladatunk a hazai humántőke erősítése, és vele a leendő hazai egyetemi oktatók és kutatók kinevelése.

A Corvinus, most, hogy újra Közgáz méretű lett, megengedheti magának, hogy ne csak tanszékekben, intézetekben, karokban, vagy éppen doktori iskolákban, hanem valóban egyetemben gondolkodjon. Nagyon jó volna egyértelműen látni, hogy mivé szeretne válni a BCE, miben akar régiós, de akár európai szinten is kiválósági centrum lenni. Ebben a folyamatban nagyon nagy segítséget jelenthetnek a doktori iskolák, amelyek elvben (és remélem, gyakorlatban is) a minőség garanciái és az utánpótlás bázisai.

A konkrét kérdésre, azaz arra, hogy mit tehet az egyetem, egész hosszú listát lehetne összeállítani, de hadd nevezek meg néhány olyan feladatot, ami elengedhetetlen.

Érthetetlen, hogy intézményesített keretek között képtelenek vagyunk magyarul nem beszélő, külföldi állampolgárokat foglalkoztatni az egyetemen. Holott igény egyértelműen lenne rá, keresleti és kínálati oldalon egyaránt. Ahhoz, hogy ne önmagunkat – elnézést a kifejezésért – klónozzuk, nagyon is szükség volna arra, hogy kinyissuk az egyetem kapuit, és olyan új tudást, szemléletet, látásmódot engedjünk be, ami a megújuláshoz és a továbbéléshez nélkülözhetetlen. De ugyanennek a fordítottja is igaz: ösztönöznünk kell fiataljainkat, hogy vállaljanak külföldön is munkát, lássanak bele más műhelyek munkáiba és legfőképpen, hogy hazahozzák ismereteiket, hasznosítsák tapasztalataikat és nem utolsósorban networkjeiket. Ma elképzelhetetlen egy Horizon 2020-as projekthez csatlakozni, de akár csak egy magasabb impakt faktorú lapba is bekerülni anélkül, hogy ez a kapcsolati tőke megvolna. Az pedig a mi felelőségünk, hogy a külföldre távozók idővel hazatérjenek.

Rektorunk, Láncki András programjában kiemelt helyen szerepelt egy *Advanced Studies Centre* létrehozása. Ezt mielőbb meg kell valósítani úgy, hogy a központ szakmai irányítását és felügyeletét nem elsősorban belsősök, hanem neves külső szakértők lássák el. Egy ilyen központ nagyban segítené a mobilitást és komoly szellemi erőforrásokat jelentene a doktori képzésben is.

Intézményi szinten nem megoldott a régiós (kiemelten a Kárpát-medencei) együttműködések kezelése sem. Jellemzően egy-egy kolléga vagy kisebb közösség személyes ügyei ezek. A határon túli magyarság doktori képzésének támogatása elemi érdekünk, ha másért nem, hát az utánpótlás okán.

Nagyon nagy segítség volna a gazdasági ügyek vitelének rendezése. Doktori iskolánk nem csak a szakmai feladatok ellátását, de a költségvetést érintő kérdések ügyintézését is maguk viszik. Ez ugyanakkor egy általánosabb probléma is az egyetemen. Hiányzik az a *fiscal officer*, aki az észak-amerikai egyetemek tanszékeinek, intézeteinek megadja ezt az alaptámogatást. Konferenciák, workshopok, tanulmányutak szervezése, külföldi oktatók bevonása, projektek elkészítése és menedzselése és mindezen területek pénzügyeinek bonyolítása mind-mind igénylik ezt a fajta kompetenciát. Egyáltalán nem egyértelmű ma egyetemünkön, hogy mely kompetenciák pontosan mely szinteken „ülnek”, hová lettek delegálva és legfőképpen, hogy miért.

Csak kérdésként vetném fel, hogy miért csak a Magyar Közgazdászok Egyesülete képes arra, hogy évről évre nívós konferenciát rendezzen doktoranduszoknak és a legjobb anyagokat a Közgazdasági Szemlében megjelentesse? Képesnek kell lennünk saját falainkon belül is, akár más egyetemekkel karöltve, hasonló színvonalon konferenciát szervezni. Mint a BCE és a CEU alumnusa, még azt is megkockáztatnám, hogy a Nádor utcai egyetemtől nem tartani kellene, hanem nagyon intenzíven együttműködni vele. A mi doktori iskolánk például az idén hivatalosan is képviselteti magát a CEU politikatudományi és nemzetközi kapcsolatok doktori konferenciáján.

És még egy gondolat! Az egyetembe bele kell, hogy értsük a hallgatóságot is. Tehát amikor az egyetemről azt várjuk, hogy segítse a doktori képzést, akkor ebbe a doktoranduszoknak is szerepet kellene vállalniuk. Az az érzésem, hogy a hallgatók nincsenek tisztában azzal, hogy mekkora potenciális erővel bírnak. Nem érzik, nem tudják, hogy nélkülük nem lehet és nem is érdemes működtetni ezeket a műhelyeket. Csak remélni merem, hogy mindezt nem valamiféle félelem motiválja. Napi szintű tapasztalatom, hogy a hallgatók, akik hála égnek a mi iskolánkban rendkívül intelligensek és motiváltak, igenis igénylik, hogy megkérdezzük őket, és nagyon is határozott véleményük van a kívánatos átalakítások irányáról és mélységéről. Ma már bárki összevetheti a saját képzését a világ bármely más egyetemének képzéseivel és levonhatja a konklúziót. Bátorítanám a hallgatókat, hogy álljanak ki magukért, akár elvi, akár pedig konkrét (például egy-egy tantárgy kapcsán felvetődő) ügyekben, hiszen a doktori képzésre hatványozottan igaz, hogy az egy karrierút első és igen lényeges állomása.

Michalkó Gábor: Az oktatási kormányzatnak a doktori képzés versenyképessége érdekében végzett legfontosabb feladata a szabályozás, a minőségbiztosítás és az erőforrások garantálása. A módosított felsőoktatási törvény és a doktori, habilitációs kormányrendelet viszonylag rugalmas keretek között meghatározta az irányt: a doktori iskolák helyezzenek nagyobb hangsúlyt a kutatásra, a disszertáció elkészítésére, és igyekezzenek viszonylag belátható időn belül PhD fokozathoz juttatni az arra érdemes hallgatókat. A MAB folyamatosan monitorozza a doktori iskolákat, különösen a működés pilléreit jelentő törzstagok teljesítményét ellenőrzi időről időre, nem engedi elkényelmesedni a professzorokat és a vezető oktatókat. Az erőforrások tekintetében a költségvetés garantálja a doktoranduszok megemelt ösztöndíját, amellyel valamivel vonzóbbá tette a doktori képzést, de a versenyszférával összehasonlítva továbbra is elmaradásban vagyunk. Lehetőség van az EMMI kiválósági ösztöndíjaira pályázni, amely már jobb egzisztenciális feltételeket biztosít a nyerteseknek, ennél azonban sokkal fontosabb, hogy magához a kutatáshoz is hozzájárul, amely talán a legkritikusabb része az eredményes fokozatszer-

zésnek. A jövőben az effektív kutatómunka mindenki számára elérhető anyagi támogatását az egyetemeken keresztül - a szigorú közbeszerzési szabályokat enyhítve - kellene a hallgatókhoz valamilyen, leginkább pályázati úton eljuttatni. Az oktatási kormányzat a nemzetközi kutatói mobilitás érdekében tett erőfeszítésekkel is segíthetné a doktori iskolák versenyképességének erősítését. Az egyetem minden tőle telhetőt megtesz az eredményes PhD képzés érdekében, alapvető érdeke a tudományos utánpótlásnevelés hatékony támogatása, a jogszabályok biztosította kereteken belül segíti a doktori iskolák munkáját. A doktori iskolák önálló költségvetési kerete és gazdálkodása jelentős előrelépés volt az utóbbi években, stabil és hatékony működést tett lehetővé. A doktori iskolák autonómiájának fenntartása, a tudományterületi sajátosságainak tiszteletben tartása az eddigi és a jövőbeli sikerek egyik záloga.